

VERGİ CENNETLERİNİN GLOBAL DÜZEYDE NEDEN OLDUĞU VERGİ KAYIP VE KAÇAĞININ BOYUTU¹

Nagihan BİRİNCİ²
0000-0003-3983-8815

ÖZ

Vergi cennetleri yeni bir olgu olmamakla beraber, bu yerlerin kullanımı 1980'li yıllardan günümüze kadar sürekli artış göstermiştir. Vergi cennetleri, özellikle varlıklı bireylere ve büyük şirketlere vergiden kaçınma olanağı sunmakta ve kendi ülkelerindeki vergisel yükümlülüğün dışında kalmalarına aracılık etmektedir. Özellikle refah devleti uygulamalarının artmış olduğu bir dönemde, ülkelerin vergi matrahlarının vergi cennetlerine aktarılması vergi gelirlerini aşındırmakta ve kamu finansmanlarını zora sokmaktadır. Bu anlamda vergi cennetlerinin kullanımı, son yıllarda birçok ülkeyi etkileyen mali kriz bağlamında düzenleyici kurullar ve politika yapıcılar tarafından incelenmeye başlanmıştır. Yine yakın bir zamanda çok yüksek gelir düzeyine sahip olan bireylerin ve büyük şirketlerin vergi cennetlerinden yararlanarak vergi kaçırdıkları "Panama Belgeleri" adı verilen belgelerle ifade edilmiştir. Global ölçekte dünyadaki mali servetin %8'inin vergi cennetlerinde bulunduğu ifade edilmektedir. Çalışmadaki temel tartışma, global düzeyde vergi cennetlerinin neden olduğu vergi kayıp ve kaçağının boyutu üzerinedir. Bu bağlamda vergi cennetleri ile ilgili mevcut tartışmalar ve tahmini değerler doğrultusunda vergi kayıp ve kaçağı değerlendirilmektedir. Gelir ve servetin küçük bir azınlığın elinde toplanmasının önlenmesi için vergi cennetleri aracılığıyla vergiden kaçınma ve vergi kaçırmanın önüne geçilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Cennetleri, Vergi Kayıp ve Kaçağı, Panama Belgeleri

Jel Kodları: H20, H26, H29

THE EXTENT OF TAX LOSS AND EVASION CAUSED BY TAX HAVENS AT GLOBAL LEVEL

ABSTRACT

Tax havens are not a new phenomenon, but the use of these places has increased steadily from the 1980s to the present day. Tax havens offer, especially for individuals and large companies, with an opportunity to avoid taxation and help them stay out of tax liability in their own countries. Especially when welfare state practices are increasing, the transfer of tax bases of countries to tax havens erodes tax revenues and complicates public finances. In this sense, the use of tax havens has begun to be examined by regulatory authorities and policy makers in the context of the financial crisis that has affected many countries in recent years. Also recently, it has been stated in the so-called "Panama Papers" that individuals with very high incomes and large companies evade tax by means of tax havens. On a global scale, it is stated that 8% of the financial wealth in the world is in tax havens. The main discussion in the study is about the size of the tax loss and evasion that tax havens caused at the global level. In this context, the tax loss and evasion are evaluated in the direction of the present debates and estimated values on tax havens. In order to prevent the accumulation of income and wealth in the hands of a small minority, it should be avoided that tax avoidance and tax evasion through tax havens.

Key Words: Tax Havens, Tax Loss and Evasion, Panama Papers.

Jel Classification Codes: H20, H26, H29

¹ Bu makale, 19-22 Mayıs 2017 tarihinde Prag'da düzenlenen "7th Annual International Conference on Humanities and Social Sciences" da sunulan "The Effect of Tax Havens on Tax Loss and Evasion" başlıklı özet bildirisinin genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, nbirinci@ktu.edu.tr

Giriş

Globalleşme yeni bir olgu olmamakla birlikte, ulusal ekonomilerin ve piyasaların entegrasyonu son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Emek ve sermayenin serbest dolaşımı, üretim altyapısının yüksek maliyetli yerlerden düşük maliyetli yerlere kayması, ticaret üzerindeki engellerin aşamalı olarak kaldırılması, teknolojik gelişmeler, risk yönetiminin gün geçtikçe önem kazanması, fikri mülkiyet hakkının korunması gibi gelişmeler sınır ötesi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi açısından önemli etkiye sahip bulunmaktadır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda firmaların faaliyetlerini daha uygun yerlere kaydırmaları ve yürütmeleri kolaylaşmıştır. Üstelik ekonomide hizmet bileşiminin artan önemi ve internet üzerinden teslim edilebilen dijital ürünler, işletmelerin çoğu üretim faaliyetlerini müşterilerine yakın fiziki yerlerden uzak coğrafi bölgelerde gerçekleştirmelerini daha kolay hale getirmiştir (OECD, 2013: 7). Hiç şüphesiz böyle bir ortam, çok uluslu işletmelerin faaliyetlerini, bireylerin ise gelirlerini sınır ötesine hareket ettirmek suretiyle vergisel yükümlülüklerini minimum seviyeye indirebilme olanaklarını da artırmıştır.

Bilindiği üzere vergi, kamu hizmetlerinin finansmanı amacıyla kullanılan en temel gelir kaynağıdır. Her ülke vergi ile ilgili kanunlarını nasıl düzenleyeceği konusunda kural koyma ve karar verme özgürlüğüne sahip bulunmaktadır. Ancak vergilemenin hiç olmadığı ya da çok düşük miktarda olduğu, vergi cenneti olarak nitelendirilen ülkelerdeki durum çok daha farklı bir görünüme sahiptir. Bu ülkeler, varlıklı kişilerin ve büyük şirketlerin kendi ülkelerindeki vergisel yükümlülüğün dışında kalmalarına olanak sunmakta ve vergi kayıp ve kaçığına aracılık etmektedirler. Bir ülkenin mevcut vergisel kanunları ve düzenlemeleri altında elde etmesi gereken vergi gelirleri ile fiilen topladığı vergi gelirleri arasındaki farkı ifade eden vergi kaybının önemli bir kısmı vergi cennetlerinden kaynaklanmakta ve söz konusu kayıp ve kaçık gün geçtikçe daha da artmaktadır.

Özellikle 2008 yılında yaşanan kriz, vergi cennetlerinin hem ülke ekonomileri üzerindeki hem de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sosyal bütünleşmesi üzerindeki zararlı etkilerini gün geçtikçe daha da belirgin hale getirmiştir. Vergiden kaçınma, vergi kaçaklığı ve sermaye kaçığı, 2008 Ekonomik ve Finansal Krizinde de açık bir şekilde görüldüğü üzere tüm dünya ekonomisinde yankı uyandıran global bir sorun haline gelmiştir. Çok sayıda çok uluslu şirket, banka ve suç şebekeleri, yerleşik olmayanlar için çok düşük ya da sıfır vergi oranı, diğer yargı alanlarıyla iş birliğinin olmaması ve serbestleşme gibi avantajlardan faydalanarak vergiden kaçınmak ya da vergi kaçırmak amacıyla vergi cennetlerini kullanmaktadır (Díaz-Berrio, 2011: 5-7). Tüm bu uygulamalar ülkelerin vergi matrahlarının aşınmasına yol açmakta ve dolayısıyla

kamu hizmetlerinin finansmanı için kullanılan vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Vergi geliri kaybı, fakir ülkeler üzerinde zengin ülkelere kıyasla daha fazla olumsuz etki yaratmakla birlikte, nihayetinde tüm ülke ekonomilerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Ancak başta müşteri gizliliği olmak üzere vergi cennetlerinin bu yerlerden faydalananlara sunmuş oldukları birtakım özellikler dolayısıyla bu kaybın miktarını ölçmek de bir o kadar güç olmaktadır.

Son zamanlarda Amazon, Facebook ve Google gibi büyük şirketlerin vergi sorunları ciddi anlamda dikkat çekmektedir. Zucman (2015), ABD’li şirketlerin yurtdışı kazançlarının %55’inin vergi cennetlerinde yerleştiğini ifade etmiş, Tax Justice Network ise ABD şirketlerinin global kazançlarının yaklaşık olarak %25’inin gerçek ekonomik faaliyetin gerçekleştiği ülke dışına aktarıldığını ve bunun ise yıllık 130 milyar dolar civarında global gelir kaybına neden olacağı tahmininde bulunmuştur (Jones vd., 2018: 177). Çok yakın bir zamanda ise çok yüksek gelir düzeyine sahip olan kişilerin ve büyük şirketlerin vergi cennetlerinden yararlanarak vergi kaçırdıkları “Panama Belgeleri” adı verilen belgelerde ifade edilmiştir. Panama Belgeleri, onlarca farklı ülkeden elde edilen gelirlerin off-shore şirketler aracılığıyla vergilemeden nasıl gizlendiğini, ne denli büyük bir yolsuzluğun gerçekleştiğini, matrah aşındırma ve kar aktarımının boyutunu ortaya koymasından büyük önem taşımaktadır.

Kar aktarımı ve vergi cennetleri, dünya ekonomisi için çok önemli bir konudur. Ancak son zamanlarda bu konuya olan ilgi daha da artmıştır. Bunda varlıklı bireylerin ve çok uluslu şirketlerin vergiden kaçınmasının yanı sıra halk tarafından durumun farkına varılmasının da büyük payı bulunmaktadır. Çalışmada bu noktadan hareketle öncelikle vergi cennetleri ve bunların temel özelliklerinden bahsedilecek, ardından vergi cennetlerinin neden olduğu vergi kaybı global ölçekte ele alınmış, Panama Belgeleri ve Türkiye’deki duruma değinilerek değerlendirilmelerde bulunulacaktır.

VERGİ CENNETİ KAVRAMI VE VERGİ CENNETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Vergi cenneti kavramının gerçekte neyi ifade ettiği konusunda üzerinde uzlaşmaya varılmış genel geçer bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte tipik olarak yabancı yatırımcılar için vergisel avantajlar sunan ülkeleri ya da bölgeleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Tobin ve Walsh, 2013: 402). Bu anlamda vergi cenneti denildiğinde sıfır ya da çok düşük oranlı vergi uygulayan, böylelikle şirketlere ana ülkedeki toplam vergi yükünü azaltma olanağı sunan yerler akla gelmektedir (Jaafar ve Thornton, 2015: 436). Aynı zamanda kurumlar vergisi ve kişisel gelir vergisi oranlarının düşük olduğu, yabancı şirketlere ya da bireylere gelirlerini

ana ülkedeki yüksek vergi oranlarından korumak için paravan şirket kurma olanağı sunan ülke ya da bölgeler (Bennedsen ve Zeume, 2015: 1) şeklinde de ifade edilebilmektedir. Tüm bu ifadeler doğrultusunda vergi cenneti, çok düşük vergi oranlarına ve vergiyle ilgili kolaylıklara sahip olan, yabancı yatırımcılara hitap edecek şekilde düzenlenmiş, globalleşme ile birlikte hem bireylere hem de işletmelere vergi yüklerini azaltmak için fırsatlar sunan özel yerler şeklinde tanımlanabilir. Ancak vergi cenneti ile ilgili olarak yapılan bu tanımların her biri oldukça sınırlı tanımlardır.

OECD, 1998 yılında yayınladığı “Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Global Bir Konu” adlı raporunda, bir ülkenin vergi cenneti olarak nitelendirilebilmesi için taşıması gereken kriterleri; i) sıfır ya da çok düşük oranlı bir vergi, ii) şeffaflığın olmaması veya eksik olması, iii) etkin bir bilgi değişiminin olmaması, iv) ortada geçerli bir iktisadi faaliyetin bulunmaması şeklinde ifade etmiştir (OECD, 1998: 23). OECD 2001 İlerleme Raporu’nda da bir yerin vergi cenneti olarak nitelendirilebilmesi için sıfır ya da düşük oranlı bir verginin uygulanmasının tek başına yeterli olmadığını, her yargı alanının doğrudan vergi koyma ya da koymama hak ve yetkisi ile uygun vergi oranını belirleme hakkına sahip olduğunu, dolayısıyla diğer kriterlerin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir (OECD, 2001: 7).

Ancak başta ekonomistler olmak üzere birçok kesim, sermayeyi çekmek amacıyla düşük vergi uygulayan ya da daha basit olarak düşük ya da sıfır oranlı vergi uygulayan yerleri vergi cenneti olarak nitelendirme eğilimindedirler (Gravelle, 2015: 2). Çoğu vergi cenneti ülke, ekonomik açıklığa eğilimli, daha az nüfuslu, sermaye ihracatçısı ülkelere komşu, modern iletişim sistemine sahip, doğal kaynaklardan yoksun, iyi bir yönetim ve siyasi sisteme sahip, kurumsal ve bürokratik yozlaşmadan uzak olan ada ülkelerdir (Shaikh, 2016).

Vergi cennetleri özellikle yüksek vergili ülkelerin farklı mobil firmalar aracılığıyla vergi oranlarını farklılaştırmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin düşük vergi oranlarından yararlanmak çok uluslu şirketler tarafından yaygın olarak kullanılan bir vergiden kaçınma yöntemidir. Çok uluslu şirketler patent ya da finansal varlık gibi likit değerlerin getirileri üzerindeki gelir vergisini azaltmak için bu varlıkları düşük vergili ülkelerdeki bağlı ortaklıklara tahsis edebilmekte, sıfır ya da sıfıra yakın bir oranda kurumlar vergisi uygulayan vergi cenneti ülkelere borç verme ve düşük vergili ülkelere borçlanma yoluna gidebilmektedirler. Ayrıca karları düşük vergili ülkelere kaydırmak için firma içi ticarete transfer fiyatlandırmasını da kullanabilmektedirler. Ancak vergi cennetlerinin sunmuş oldukları hizmetler yalnızca çok uluslu şirketlere yönelik değildir. Vergi cennetleri özel kişilerce de varlıklarını ve gelirlerini

kendi vergi otoritelerinden gizlemek için yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bunda müşteri gizliliği uygulamasının büyük önemi bulunmaktadır (Weichenrieder ve Xu, 2015: 2-4).

Vergi cennetlerine ilişkin ilk liste 2000 yılında OECD tarafından oluşturulmuştur (Gravelle, 2015: 4). Sonrasında başta Internal Revenue Service (IRS) ve The Government Accountability Office (GAO) olmak üzere farklı kurumlarca farklı listeler oluşturulmuştur. Çoğunlukla Andorra, Bahama Adaları, Barbados, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Hollanda Antilleri ve Panama listelerde önde gelen vergi cennetleridir (Weichenrieder ve Xu, 2015: 1). Fakat farklı kurumlar farklı kriterleri esas alarak vergi cennetlerini tanımladıkları için vergi cennetlerinin sayısı konusunda kesin bir rakam söylemek mümkün değildir. Tablo 1’de, coğrafi konuma göre düzenlenmiş, çeşitli listelerde görünen ülkeler ve(ya) bölgeler yer almaktadır.

Tablo 1: Farklı Vergi Cenneti Listelerinde Yer Alan Ülkeler

Karayıpler / Batı Hint Adaları	Anguilla, Antigua ve Barbuda, Aruba, Bahamalar, Barbados, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Dominika, Grenada Hollanda Antilleri, Montserrat, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Turks ve Caicos, ABD Virgin Adaları
Orta Amerika	Belize, Kosta Rika, Panama
Doğu Asya Bölgesi	Hong Kong, Makau, Singapur
Avrupa / Akdeniz	Andora, Channel Adaları (Guernsey ve Jersey), Kıbrıs, Cebelitarık, Man Adası, İrlanda, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Monako, San Marino, İsviçre
Hint Okyanusu	Maldivler, Mauritius, Seyşeller
Orta Doğu	Bahreyn, Jordan, Lübnan
Kuzey Atlantik	Bermuda
Pasifik, Güney Pasifik	Cook Adaları, Marshall Adaları, Samoa, Nauru, Niue, Tonga, Vanuatu
Batı Afrika	Liberya

Kaynak: Gravelle, 2015: 4.

OECD tarafından oluşturulan vergi cennetleri listesi zaman zaman bir ülkenin diğer ülkelerin vergi gelirlerini olumsuz şekilde etkileyen herhangi bir uygulamasının bulunup bulunmadığı göz önüne alınarak güncellemeye tabi tutulmaktadır. Listede yer alan ülkelere herhangi biri olumsuz uygulamalarını terk etmesi halinde bu listeden çıkarılırken, olumsuz uygulamada bulunan ülke ise listeye eklenmektedir.

2000 yılı ile Nisan 2002 arasında 31 vergi cenneti OECD’nin şeffaflık ve bilgi değişimi standartlarını uygulamak için resmi olarak taahhütte bulunmuş, 7 vergi cenneti ülke (Andorra,

Lihtenştayn, Liberya, Monako, Marshall Adaları, Nauru ve Vanuatu) ise taahhütte bulunmamıştır. Buna bağlı olarak, taahhütte bulunmayan söz konusu ülkeler OECD Mali İşler Komitesi tarafından Nisan 2002’de iş birliğine yanaşmayan vergi cennetleri olarak tanımlanmışlardır. Mayıs 2009’da ise Komite, 3 vergi cennetini (Andorra, Lihtenştayn ve Monako) bahsi geçen listeden çıkarmıştır (OECD, 2016).

Nisan 2009’da Londra’da yapılan G-20 zirvesinde, vergi cenneti ülkeler 3 kategoriye ayrılmıştır. Buna göre, uluslararası düzeyde kabul görmüş vergi standartlarına uymayı kabul eden ve uygulayan ülkeler beyaz, bu standartları kabul etmekle birlikte henüz uygulamaya koymayanlar gri, henüz kabul etmeyenler ise kara listede yer almıştır. Kara listede yer alan 4 ülke (Kosta Rica, Malezya, Filipinler ve Uruguay) ilerleyen süreçte OECD’nin vergi bilgi değişimi standartlarını uygulamayı kabul ederek kara listeden çıkarılmıştır (Aydın ve Ersin, 2009: 1).

2017 yılında Avrupa Birliği vergi cennetleri ile ilgili yaptığı incelemeler neticesinde vergi uygulamaları konusunda iş birliğine yanaşmayan 17 ülke ya da bölgeyi kara listeye almıştır. Buna göre kara listede yer alan 17 ülke ya da bölge; Amerikan Samoası, Bahreyn, Barbados, Grenada, Guam, Güney Kore, Makao, Marshall Adaları, Moğolistan, Namibya, Palau, Panama, Saint Lucia, Samoa, Trinidad ve Tobago, Tunus ve Birleşik Arap Emirlikleri’dir. Vergi politikaları AB standartlarına uymamakla birlikte gereken yasal düzenlemeleri yapma sözü veren 47 ülke ise gri listede yer almaktadır Gri liste ise Türkiye’nin yanı sıra İsviçre, Sırbistan, Lihtenştayn Hong Kong, Jersey, Bermuda ve Cayman Adalarını içermektedir (Robertson, 2017).

VERGİ CENNETLERİNİN SEBEP OLDUĞU VERGİ KAYIP VE KAÇAĞINA İLİŞKİN TAHMİNLER

Vergi cennetleri, ortaya çıktıkları ilk günden bu yana çok uluslu şirketler tarafından vergi yükünün minimize edilmesi amacıyla yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle çok uluslu bir işletmenin bağlı işletmeleri arasında gerçekleştirilen faaliyetlerde transfer fiyatlandırmasının kullanılması, karın düşük vergili, zararın ise yüksek vergili ülkelere kaydırılmasına olanak sağlamaktadır. Üstelik günümüzde vergi cennetleri, çok uluslu işletmelerin yanı sıra bireylerin de ilgisini çekmeye başlamıştır. Çünkü refah anlayışındaki değişimin sonucu olarak kamu harcamaları artış göstermiş ve harcamalardaki artışın finansmanı sorunu ise vergi yükündeki artışı beraberinde getirmiştir (Öztürk ve Ülger, 2016: 239). Bunun neticesinde ise özellikle varlıklı bireyler gelirlerini, gelirin doğduğu ülkenin vergi sistemi dışına çıkarmanın yollarını aramaya başlamışlardır.

Vergi cennetlerinin vergi kayıp ve kaçığına yol açarak ülkelerin kamu harcamalarının finansmanı için ihtiyaç duydukları vergi gelirlerini azalttığı, yani diğer bir ifade ile gelir kaybına neden oldukları bilinmektedir. Burada vergi cennetlerinin global düzeyde sebep olduğu vergi kayıp ve kaçığının boyutu, konu ile ilgili yapılmış çeşitli çalışmalar ve Panama Belgeleri doğrultusunda değerlendirilecektir.

Vergi Cennetlerinin Vergi Kayıp ve Kaçığına Etkisi

Vergi cennetlerinde faaliyette bulunulmasının başlıca nedeni, bu yerlerin sağlamış oldukları vergisel avantajlardır. Verginin hiç olmaması ya da düşük oranda olması, yabancı banka veya çok uluslu şirketleri bu ülkelere çekme politikasının bir parçasını oluşturmaktadır. Vergi cennetleri genel olarak vergiden kaçınma olanağı sunmakla beraber vergi kaçırancılarca yanlış da kullanılabilir (Öz, 2005: 130).

Vergi cennetleri sorunu esas itibariyle global bir sorundur ve temelde dört yoldan birey ve şirketlerin çıkarlarına hizmet etmektedir (SOMO, 2008: 1).

- Vergi cennetlerindeki gizli banka hesapları ve off-shore tröstler zengin elitlere ve şirketlere vergisel yükümlülüklerinden kaçınma olanağı sunmaktadır.
- Çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerindeki posta kutusu şirketler kanalıyla sermaye akımlarını yönlendirerek vergi yüklerini önemli düzeyde azaltabilme yetenekleri, gelişmekte olan ülkelerdeki rakipleri ile karşılaştırıldığında haksız rekabet avantajı sağlamaktadır.
- Vergi cennetlerindeki finansal kurumlarca sunulan banka gizliliği ve off-shore ortaklıkları, yasadışı silah işlemleri ve diğer suçların getirilerini aklamaya olanak vermektedir.
- Vergi cennetleri finansal krizlerin etkisini artırarak fakir ülkelerin geçim kaynağını yok edebilmektedir.

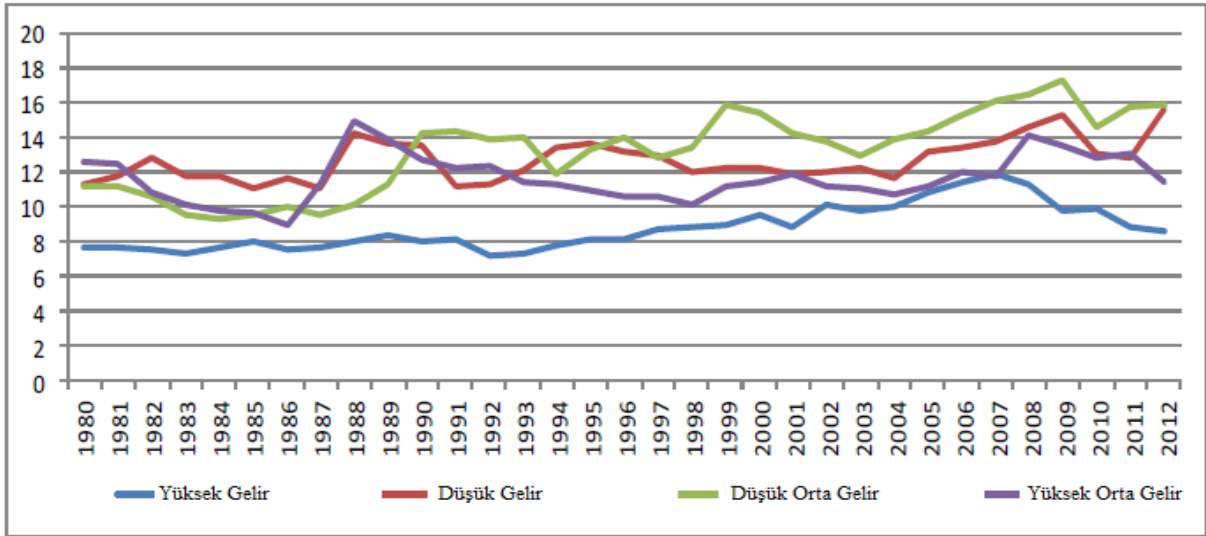
Vergi cennetlerinin büyük çoğunluğu dünyanın ana finans merkezleriyle ilişki içerisindedir. Gerçekte, vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı ile finansal sistemin eksiklikleri arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır. Vergi cennetlerindeki şeffaf olmayan ve zayıf düzenlemeler, riskli finansal araçların gelişimini ve dünya çapında yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum neticesinde off-shore merkezlerdeki faaliyet ve varlıklarla, finansal kurumların sağlıklı bir şekilde işleyip işlemediğini değerlendirmek oldukça zorlaşmıştır. Üstelik mali ve coğrafi açıdan mobil diğer faaliyetleri çekmeyi hedefleyen birçok vergi cennetinde vergi oranları, hükümetler arasında zararlı vergi rekabeti yaratabilmekte ve dolayısıyla da bu ülkelerin vergi kapasitelerinde bir azalmaya neden olabilmektedir. Sermaye kaçıışı birçok ülkenin ulusal döviz kaynaklarının tükenmesine neden olarak, hükümetleri zaman zaman dışarıdan borç almaya zorlayabilmektedir. Bu açıdan zararlı vergi uygulamaları, hükümetlerin açıklarını artırmakta ve

böylelikle bu hükümetlerin söz konusu açıkları finanse etmek amacıyla vatandaşları üzerindeki vergileri artırmalarına ya da sosyal harcamaları kısmalarına neden olabilmektedir (Díaz-Berrio, 2011: 7-8).

Zucman (2014), vergi cenneti sorununun aslında 1920’lerde Milletler Cemiyeti tarafından ilan edilen standartlara dayandığını savunmaktadır. O tarihlerde birçok yüksek gelirli ülke kurumlar vergisi uygulamakta ve çok uluslu şirketlerin nasıl ve nerede vergilendirileceği konusu ile ilgili sorunlarla mücadele etmekteydi. Zamanla belirlenen çeşitli ilkeler doğrultusunda, özellikle de çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla ülkeler arasında ikili anlaşmalar imzalanmış, ilerleyen yıllarda karın ülkeler arasında paylaşılması ve nihayetinde vergilendirilmesi için kural oluşturmak adına birbiriyle uyumsuz binlerce anlaşma imzalanmıştır (Hyde, 2016).

Modern iletişim teknolojilerinin bireylerin Karayipler’deki bir şirkete ya da İsviçre’deki bir banka hesabına sadece birkaç gün içinde katılmasına izin verdiği bir dünyada, onlarca yıldır hüküm süren kurumlar vergisi kanunları gelişime ayak uyduramadığı için giderek daha kolay bir şekilde kullanılabilir hale gelmiştir (Hyde, 2016).

Dünyanın büyük bir bölümünde hükümetlerin önemli finansman kaynaklarından birini oluşturan kurumlar vergisi, özellikle düşük gelirli ülkelerde ortalama olarak toplam vergi gelirlerinin daha büyük bir payını oluşturmaktadır (Cobham ve Janský, 2017: 3). Dolayısıyla düşük gelirli ülkeler, vergiden kaçınma ya da vergi kaçakçılığı dolayısıyla daha fazla zarara uğramaktadırlar. Çünkü bu ülkelerin finansmanları, yüksek gelirli ülkelere kıyasla daha büyük ölçüde kurumlar vergisi gelirlerine bağımlı bulunmaktadır (Díaz-Berrio, 2011: 8). Aşağıdaki Grafik 1’de 1980-2012 yılları arasında gelir düzeylerine göre ülkelerin kurumlar vergisi gelirleri, toplam gelirin yüzdesi cinsinden yer almaktadır.

Grafik 1: Kurumlar Vergisi Geliri (Toplam Gelirin Yüzdesi)

Kaynak: Crivelli vd., 2015: 5.

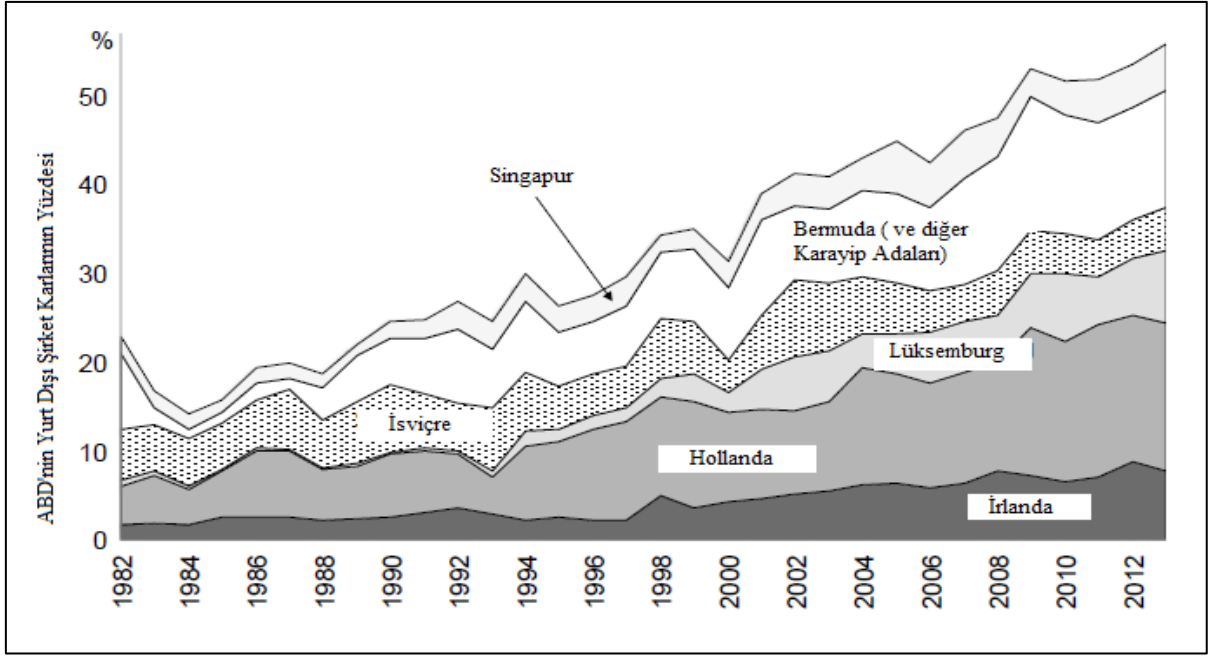
Not: Toplam vergi geliri içinde bağışlar yer alırken sosyal katkı payları yer almamaktadır. Ayrıca kaynak zengini ülkeler dikkate alınmamıştır.

Grafikte de görüldüğü üzere 1980’li yıllardan 2012 yılına kadar toplam gelirin yüzdesi cinsinden kurumlar vergisi geliri yüksek gelirli ülkelerde daha düşük seviyelerde seyrederken düşük ve düşük orta gelirli ülkelerde daha yüksek seviyelerde seyretmektedir.

Servetlerin, bu servetlerin oluşturulduğu ülke vergi sistemlerinin dışına çıkması yeni bir olgu değildir. Ekonomik küreselleşme, servetlerin yaratıldığı ülke dışına çıkartılmasının önünü daha da açarak vergi kaçırmak ve vergiden kaçınmak arasındaki farkı giderek daha da belirsiz bir hale getirmiştir. Bu kapsamda kar aktarımı, şirketlerin karlarını gerçek ekonomik faaliyetin gerçekleştiği yüksek vergili ülkelerdeki bağlı işletmelerinden vergi cennetlerindeki diğer bağlı işletmelerine kaydırmaları sürecini ifade etmektedir. Bu genelde çok uluslu şirketlerin vergiye tabi kazançlarını bir ülkeden diğerine kaydırırken uluslararası vergi kurallarından faydalanmaları şeklinde gerçekleşmektedir (Tax Justice Network, 2017a). Nihayetinde, şirketler kazançlarını daha kolay bir şekilde düşük vergili ülkelere kaydırırken, varlıklı bireyler de fonlarını off-shore vergi cennetlerindeki kayıt dışı banka hesaplarına çok kolay bir şekilde taşıyabilmektedir (Zucman, 2014: 121). Dolayısıyla kazançlar kolaylıkla ekonomik faaliyetin gerçekleştiği ülke vergi sisteminden kaçabilmekte ve ilgili ülkeler kamu hizmetlerinin finansmanı için gerekli olan vergi gelirlerinden mahrum kalabilmektedirler.

Yabancı ülkelerde vergi cennetlerinin maliyetlerinin ölçülmesi oldukça güçtür. Ancak ödemeler dengesi ve kurumsal başvurular, ABD şirketlerinin kazançlarını geniş ve artan bir ölçekte Bermuda, Lüksemburg ve benzeri ülkelere kaydardıklarını göstermektedir. Günümüzde tüm ABD şirket kazançlarının yaklaşık olarak %20’si bu gibi vergi cennetlerinde tutulmakta ve 1980’li yıllarla kıyaslandığında yaklaşık on katlık bir artış dikkati çekmektedir. Bu kazanç aktarımı genel olarak kanun hükümlerine göre yapıldığı için hileden ziyade vergiden kaçınma olarak tanımlanmaktadır. Son 15 yılda ABD şirketlerinin efektif kurumlar vergisi oranı %30’dan %20’ye düşmüştür ve bu düşüşün üçte ikisinin, kazançların düşük vergili ülkelere kaymasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Zucman, 2014: 121).

Grafik 2, ABD’nin yurtdışı şirket karlarında vergi cennetlerinin payını göstermektedir.

Grafik 2: ABD'nin Yurt Dışı Şirket Karlarında Vergi Cennetlerinin Payı

Kaynak: Zucman, 2014: 128.

Grafikteki veriler ABD'nin İsviçre, Hollanda, Lüksemburg, Bermuda ve Karayip Adaları gibi ana vergi cennetlerinde gerçekleştirilen doğrudan yatırımlarıyla ilgili gelir payını göstermektedir. Buna göre 1980'li yıllar ile 1990'lı yılların ilk yarısında ABD'nin yurtdışı şirket karlarının %20-30'luk kısmı vergi cennetlerinden elde edilirken 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren bu pay artmaya başlamıştır. 2012 yılında ABD'nin yurtdışı şirket karlarının yarısından fazlasının (yaklaşık olarak %55'i), ana vergi cennetlerinden elde edildiği görülmektedir.

Karın, daha düşük vergili ülke ya da bölgelere kaydırılmasından kaynaklanan gelir kayıplarını miktar olarak belirlemek oldukça güç olmakla birlikte bu miktarın belirlenmesi için yapılan girişimlerin büyük kısmı Ekonomik Analiz Bürosu'nun (Bureau of Economic Analysis) ABD'nin çok uluslu firma işlemleri hakkındaki verilerine dayanmaktadır (Zucman, 2014: 127).

Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu

2008 Küresel Finansal Krizi ve onu takiben birçok ülkede yaşanan mali sorunlar neticesinde hem kamuoyu hem de politika yapımcıları çok uluslu şirketlerin vergiden kaçınması ve/veya vergi kaçırması konusuna daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Araştırmacılar ise bununla ilişkili vergi zararlarını ölçmek ve niteliğini tahmin etmek için daha fazla çaba sarf etmektedirler (Cobham ve Janský, 2017: 4). Özellikle gelişmekte olan ülkelerin off-shore faaliyetleri ile ilgili finansal kayıplarını hesaplamak mümkün görünmemektedir. Gizlilik, elektronik ticaret ve sermayenin artan mobilitesi tüm hükümetleri gelir dağılımı problemleri ile

karşı karşıya bırakmıştır (Oxfam, 2000: 1). Ayrıca vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı neticesinde başta fakir ülkeler olmak üzere birçok ülke yoksullukla mücadele etmek ve kalkınmayı teşvik etmek için gerekli olan vergi gelirini toplama konusunda başarısızdırlar. Zucman 2014 yılında yayınlanan bir çalışmasında varlıklı bireylerin vergi cennetleri vasıtasıyla gerçekleştirdikleri vergi kaçakçılığını ele almıştır. Bu çalışmada, Tablo 2’de de görüldüğü üzere dünya çapındaki hane halkı finansal servetinin yaklaşık %8’inin off-shore merkezlerde tutulmakta olduğunu ve bunun parasal değer olarak yaklaşık 190 milyar dolara denk geldiğini ifade etmiştir.

Tablo 2: Dünyadaki Off-shore Finansal Servet ve Vergi Geliri Kaybı

	Off- shore serveti (milyar dolar)	Off-shore da tutulan finansal servet payı	Vergi Geliri kaybı (milyar dolar)
Avrupa	2.600	%10	75
ABD	1.200	%4	36
Asya	1.300	%4	35
Latin Amerika	700	%22	21
Afrika	500	%30	15
Kanada	300	%9	6
Rusya	200	%50	1
Körfez Ülkeleri	800	%57	0
Toplam	7.600	%8	190

Kaynak: Zucman, 2014: 140.

Zucman, 2015 yılında yayınlanan bir diğer çalışmasında ise aşırı zenginlerin, tüm vergi cennetleri üzerinden gerçekleştirdikleri vergi kaçakçılığının maliyetini hesaplamaya çalışmıştır. Yaptığı hesaplamalar neticesinde, vergi cennetlerinde tutulan toplam finansal servet tutarının 5 trilyon 800 milyar Euro olduğunu ifade etmiştir. Bu tutarın %20’sinin (1,1 trilyon Euro) beyan edilmiş, %80’inin (4 trilyon 700 milyar Euro) ise beyan edilmemiş gelir olduğunu ve müşteri sırrı nedeniyle kaçırılan verginin, 2013 yılı itibarıyla dünya ülkelerine maliyetinin 130 milyar Euro olduğunu ileri sürmüştür (Zucman, 2015: 68).

Tax Justice Network’e göre 21-32 trilyon dolarlık finansal varlık vergi cennetlerinde vergilendirilmeden durmakta ve hem ülkeler arasında hem de aynı ülke içerisinde eşitsizlik yaratmaktadır. Bu off-shore servet dünyadaki en zengin 10 milyon insanın elinde tutulmakta ve en zengin 100.000 kişi en büyük paya sahip bulunmaktadır. Vergi cennetlerinin neden olduğu gelir kaybı ve eşitsizlik ekonomistlerin tahmin ettiğinden ya da ölçtüğünden daha yüksek düzeydedir. Ayrıca vergi rekabeti, zenginlerin vergi oranlarını azaltma ve fakirler üzerindeki vergi oranını artırma şeklindeki etkisi ile vergi sistemlerini sıkıştırmaktadır. Vergi sistemlerinin

sahip oldukları diğer pek çok özelliğe sorunu daha da ciddi bir hale getirmektedir (Tax Justice Network, 2017b).

Tax Justice Network tarafından 22 Mart 2017 tarihinde yayınlanan yeni rakamlar, çok uluslu şirketlerin kar aktarımının neden olduğu tahmini vergi kayıplarının ülke bazında dağılımını vermektedir. Uluslararası Para Fonu'ndaki (IMF) araştırmacıların geliştirdiği bir metodoloji, geliştirilmiş bir veri setine uygulandığında sonuçlar yılda yaklaşık 500 milyar dolarlık global kaybın bulunduğunu göstermektedir. Toplam vergi gelirlerinin GSYH içerisindeki payı dikkate alındığında kayıpların, düşük gelirli ülkelerde daha da yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Tax Justice Network, 2017a). Söz konusu rakamlar aşağıdaki Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Ülkeler Bazında Tahmini Vergi Kayıpları

Ülke	Tahmini Vergi Kaybı (Milyar \$)	Tahmini Vergi Kaybı (GSYH'nin %'si)	Ülke	Tahmini Vergi Kaybı (Milyar \$)	Tahmini Vergi Kaybı (GSYH'nin %'si)	Ülke	Tahmini Vergi Kaybı (Milyar \$)	Tahmini Vergi Kaybı (GSYH'nin %'si)
Çad	0,95	6,97	Filipinler	6,37	2,34	Endonezya	6,48	0,75
Guyana	0,21	6,97	Ruanda	0,18	2,34	Jamaika	0,11	0,75
Malta	0,43	4,59	Senegal	0,36	2,34	Lesotho	0,02	0,75
Arjantin	21,41	4,42	Sierra Leone	0,11	2,34	Malezya	2,33	0,75
Komor Adaları	0,03	4,42	Solomon Adaları	0,03	2,34	Moritanya	0,03	0,75
Gine	0,29	4,42	Svaziland	0,09	2,34	Myanmar	0,44	0,75
Pakistan	10,45	4,42	Tanzanya	0,75	2,34	Nepal	0,14	0,75
Zambiya	0,98	4,42	Tunus	1,13	2,34	Sao Tome ve Pr.	0,00	0,75
Eritrea	0,14	3,96	Uganda	0,53	2,34	Tacikistan	0,06	0,75
Nambiya	0,49	3,96	Dominik Cumh.	1,18	1,98	Uruguay	0,43	0,75
St. Lucia	0,05	3,81	Togo	0,09	1,98	Zimbabve	0,08	0,75
St. Kitts and Nevis	0,03	3,66	Fiji	0,07	1,65	Fransa	19,78	0,72
St. Vincent ve Gr.	0,03	3,45	Laos	0,17	1,65	Belçika	3,49	0,69
Mozambik	0,46	3,11	Güney Afrika	5,83	1,65	Portekiz	1,11	0,51
Guatemala	1,47	2,72	Sri Lanka	1,07	1,65	Beyaz Rusya	0,34	0,49
Kosta Rica	1,18	2,43	Bangladeş	2,08	1,48	Almanya	15,02	0,42
Dominika	0,01	2,43	Burkina Faso	0,18	1,48	Avustralya	6,05	0,41
Grenada	0,02	2,43	ABD	188,83	1,13	İspanya	5,52	0,41
Benin	0,20	2,34	Japonya	46,79	0,93	Lüksemburg	0,23	0,37
Butan	0,05	2,34	Antigua ve Barb.	0,01	0,78	Yeni Zelanda	0,52	0,29
Burundi	0,06	2,34	Barbados	0,03	0,78	İtalya	5,33	0,26
Orta Afrika Cumh.	0,05	2,34	Belize	0,01	0,78	Kanada	3,39	0,19
El Salvador	0,58	2,34	Liberya	0,02	0,78	Yunanistan	0,43	0,18
Etiyopya	1,11	2,34	Panama	0,32	0,78	Avusturya	0,54	0,13
Gambiya	0,02	2,34	Seysel Adaları	0,01	0,78	Danimarka	0,42	0,13
Haiti	0,19	2,34	Bolivya	0,22	0,75	İsrail	0,35	0,13
Hindistan	41,17	2,34	Yeşil Burun Ad.	0,01	0,75	Hollanda	1,04	0,13

Kenya	1,06	2,34	Çin	66,81	0,75	Finlandiya	0,28	0,11
Malavi	0,09	2,34	Kolombiya	2,76	0,75	Güney Kore	1,12	0,09
Mali	0,27	2,34	Fildişi Sahili	0,21	0,75	Slovak Cumh.	0,04	0,04
Fas	2,45	2,34	Cibuti	0,01	0,75	İngiltere	1,06	0,04
Nikaragua	0,26	2,34	Gana	0,34	0,75	Botsvana	0,00	0,02
Niger	0,17	2,34	Gine Bissau	0,01	0,75	Ekvador	0,02	0,02
Peru	4,93	2,34	Honduras	0,14	0,75	İsveç	0,02	0,00

Kaynak: Tax Justice Network (2017c), <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1r7jdXvQ1NaGjUUKH1afniE3xvTyCu7NC8BZWZjkkQ-k/edit#gid=389779094>, (12.03.2017).

Oxfam, 2014 yılında global olarak gelişmekte olan ülkelerdeki özel yabancı sermayenin her 2 dolarının 1 dolardan fazlasının vergi cennetlerine gittiğini ifade etmiştir. Bu da 638 milyar dolarlık bir karın vergi cennetlerine aktarıldığı anlamına gelmektedir. Yine Oxfam araştırması, 2016 yılı başlarında en zengin 62 kişinin dünyanın en fakir %50'sinden daha fazla servete sahip olduğunu ve global servet eşitsizliğinin son 15 yılda arttığını göstermektedir. Eşitsizlik ekonomik büyümeyi engellediği için yalnızca ekonomi için değil aynı zamanda toplum için de sakıncalı sonuçlar doğurmaktadır (Oxfam, 2016: 6-12).

Clausing (2016: 905), Ekonomik Analiz Bürosu'nun ABD çok uluslu şirketleri ile ilgili 1983-2013 dönemi verilerini kullanarak, ABD'de kar aktarımının kurumlar vergisi matrahındaki aşımaya olan etkisini tahmin etmiştir. Kurumlar vergisi gelirleri açısından kar aktarımının ABD hükümetine maliyetinin 2012 yılına kadar 77 milyar dolar ile 111 milyar dolar arasında olduğunu ve gelir kaybının son yıllarda önemli düzeyde arttığını tespit etmiştir. Ayrıca kurumlar vergisi matrah aşımalarının düşük vergi oranlarının olmadığı ülkeler için büyük bir sorun teşkil ettiğini ifade etmiştir.

IMF Mali İşler Departmanı toplam vergi kayıplarını OECD üyesi ülkeler için 400 milyar doların üzerinde, düşük gelirli ülkeler için ise 200 milyar dolar civarında tahmin etmiştir (Cobham, 2017: 1). Global vergi kaybı ile ilgili en kapsamlı araştırma ise Crivelli vd. (2016) tarafından yapılmıştır. Yazarlar, uluslararası mali dışsallıkların nitelik ve büyüklüğünü araştırmak için 173 ülkenin 1980-2013 dönemini kapsayan 33 yıllık panel verilerini kullanmışlardır. Crivelli vd., toplamda global gelir kaybını yıllık 650 milyar ABD Doları olarak tahmin etmişlerdir. Bunun yaklaşık üçte birinin ise gelişmekte olan ülkeler ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir (Cobham ve Janský, 2017: 3).

Vergi cennetleri uluslararası finansal piyasalarda risk primini artırmakta, vergi ve kamu maliyesi sisteminin işleyişini zayıflatmakta, vergi gelirlerinin dağılımındaki eşitsizliği artırmakta, kaynak tahsisinde etkinliği düşürmekte, ekonomik suçları daha kazançlı hale getirmekte, gelişmekte olan ülkelerde rant kollama davranışlarını teşvik ederek özel gelirleri

azaltmakta ve yine söz konusu ülkelerdeki kurumsal yapılara ve ekonomik büyümeye zarar vermektedir (Arslan, 2011: 43). Bunun neticesinde ise birçok hükümet daha az gelir ve daha fazla uyum maliyeti ile baş etmek zorunda kalmaktadır. Üstelik Matrah Aşındırma ve Kar Aktarımı (BEPS), vergi sisteminin bütünlüğünü zayıflatmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinden yoksunluk, ekonomik büyümeye katkı sağlayacak kamu yatırımları için gerekli olan fonların yetersizliğine yol açmakta, bireysel vergi mükellefleri de bu durumdan zarar görmektedir. Vergi kuralları işletmelerin gelirlerini gelirin elde edildiği yerlerden farklı yerlere aktarılmasına izin verdiğinde o yerdeki diğer vergi mükellefleri daha fazla vergi yüküne katlanmak zorunda kalmaktadır (OECD, 2013: 8).

Zucman (2015: 15), vergi cennetlerinin finansal bakımdan güçlü olmalarına rağmen genel itibariyle ekonomik ve politik bakımdan zayıf ve uluslararası ticarete bağımlı olduklarını, dolayısıyla vergi cennetlerini buradan vurmak gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yolunun da gümrük vergisinden geçtiğini belirtmiştir.

Panama Belgeleri Bağlamında Vergi Kayıp ve Kaçağı

2008 yılında, bir Lihtenştayn tröst şirketinin eski bir çalışanın şirketin yaklaşık 1.400 müşterisinin hesap bilgilerini dünya genelindeki vergi otoritelerine bildirmesinden sonra global bir vergi skandalı patlak vermiştir. Sonrasında da benzer birtakım skandallar gerçekleşmiştir. Bunun üzerine hem devlet hem de sivil toplum kuruluşlarının vergi cennetlerinin rolüne ilişkin sorguları artmıştır. Böylece OECD ve G-20 grubunun vergi cennetleri ile ilgili çalışmaları artış göstermiş ve konu daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır. 2009 yılında OECD vergi bilgi değişimini reddeden ülke ya da bölgelerin kara listesini yayınlamış ve Şubat 2013'de Matrah Aşındırma ve Kar Aktarımı üzerine yeni bir rapor yayınlamıştır. Temmuz ayında ise ilerleyen aylarda geliştirilecek bir BEPS eylem planı hazırlanmıştır (Tobin ve Walsh, 2013: 401-402).

2016 yılı başlarında çok yüksek gelir düzeyine sahip olanların ve büyük şirketlerin vergi cennetlerinden yararlanarak vergi kaçırdıkları şeklinde yeni global bir vergi skandalı patlak vermiştir. Olay, gizli varlıklara sahip bulunan binlerce off-shore şirketin varlık ve mülkiyetini ortaya koyan ve Panama Belgeleri olarak bilinen belgelerin kamuoyuna sızdırılması şeklinde gündeme gelmiştir (Hyde, 2016).

Panama belgeleri olarak adlandırılan sızıntının temelinde iki nedeni bulunmaktadır. Birinci neden, orta ve büyük ölçekli şirketlerin vergi kaçırmaları nedeniyle vergi gelirlerinde meydana gelen azalmanın ABD, İngiltere ve Almanya gibi devletlerin bütçelerini sarsmaya başlamasıdır. İkinci neden ise ABD'nin, kendi kontrol alanındaki menfaatlerine zarar vermeye başlayan ülkelere karşı yürüttüğü finansal savaştır (Kocaman, 2016: 50). Mossack Foncesa adlı hukuk

firmasından yapılan söz konusu sızıntı, 1970 ve 2016 yılları arasında, 214.000 off-shore şirketine doğrudan bağlı, yaklaşık 11,5 milyon belgeye (2,6 terebayt değerinde veri) tekabül etmektedir (Yılmaz ve Keskin, 2016: 2). Bu sızıntı bazı dünya liderlerinin, ünlülerin, hatta futbolcuların vergi ödemekten kaçınmak ya da vergi kaçırmak amacıyla paravan şirketleri kullandıklarını ortaya koymaktadır (Campbell, 2016).

Paravan şirketler, sahiplerinin minimum düzeyde hükümet sorgusu ile birlikte, anonim bir şekilde varlıklarını tutmalarına izin vermektedir. Paravan şirket oluşturmak illegal olmayıp, bu yapılar çok basit bir şekilde kurulabilmektedir. Sadece internet bağlantısı ve birkaç bin dolar ile paravan şirket kurulabilmekte ve böylelikle kıyı bankacılığının nimetlerinden faydalanılabilmektedir (Yılmaz ve Keskin, 2016: 4). Panama Belgelerinin de ortaya koyduğu üzere finansal gizlilik, vergi cenneti olarak bilinen (British Virgin Adaları gibi) veya şirket kurarken minimum bilgi talep edilen yerlerde (Dalaware veya Nevada gibi) paravan şirket kurmak yöntemi ile sağlanabilmektedir. Bu şirketler yaklaşık birkaç saat içinde ve gerçek sahibinin (beneficial owner) adı geçmeden (gerçek şirket sahibinin güvendiği bir çalışanı, dostu, eşi, akrabası veya atanan bir temsilci müdürün ismi kullanılarak) rahatlıkla kurulabilmekte ve böylece şirketin gerçek sahibinin ismi hiçbir yerde geçmemektedir. Aynı zamanda kurulan paravan şirketin sahibi olarak farklı bir coğrafyada kurulan başka bir paravan şirket, hatta onun da ortağı yine farklı bir coğrafyada kurulan farklı bir paravan şirket gösterilmek suretiyle, gerçek sahibin amaçladığı gizlilik bu katmanlı yapı ile sağlanmış olmaktadır. Bu noktadan sonra da kanun koyucuların veya denetçilerin bu yapıyı çözmesi oldukça zorlaşmaktadır (TEİD, 2016: 28).

Oxfam Amerika'nın yayınlamış olduğu bir rapora göre, Panama Belgelerinde yalnızca bazı tanınmış isimlerle bağlantı kurulmuş olmasına rağmen, bu türden bir vergi kaçakçılığı aslında çok sayıda tanınmış ABD şirketi arasında oldukça yaygın bir uygulamadır. Raporda, ülkedeki 50 büyük şirketin son yıllarda vergi oranını düşürmek amacıyla paravan şirketlere 1 trilyon dolardan fazla para aktardığı belirtilmektedir. Şirketlerin Menkul Kıymetler ve Borsalar Komisyonu (SEC) dosyalarının analiz edildiği rapora göre, Pfizer, Walmart, IBM ve Apple gibi büyük şirketler İngiliz Virgin Adaları ve Cayman Adaları gibi vergi cenneti ülkelerde yer alan 1.500'den fazla bağlı işletme aracılığıyla milyarlarca dolar saklamaktadırlar. Bu uygulamanın yasadışı olarak nitelendirilmemesine rağmen, Oxfam hesaplamalarına göre karların off-shore hesaplarda tutulması ABD hükümeti için yıllık 111 milyar dolarlık bir gelir kaybını ifade etmektedir. SEC dosyalarına göre, en büyük 50 Amerikan şirketi 2008 ila 2014 yılları arasında

yaklaşık 4 trilyon dolar kar elde etmiş ve bu tutarın dörtte biri ülke dışında tutulmuştur (Campbell, 2016).

Panama Belgeleri, aslında eski ve bilinen bir problem olan paravan şirket gerçeğini yeniden gündeme taşımıştır. Sahibi belli olmayan bu şirketlerin büyük bir kısmının yasal amaçlar dışında kullanıldığı bilinmektedir. Ancak pratikte bu şirketlerin en temel özelliklerinden biri olan gizlilik zırhı nedeniyle sorunun boyutlarının tam olarak bilinmesi mümkün görünmemektedir. Panama Belgeleri ise buna kısmen de olsa olanak sağlamıştır (TEİD, 2016: 28). Böylelikle gün geçtikçe daha da ciddi bir sorun haline gelen vergi cenneti ekonomisi yeniden tartışılmaya başlanmıştır.

Vergi cennetleri dolayısıyla oluşan başta gelir kaybı olmak üzere birçok olumsuzluğun önüne geçebilmek amacıyla OECD geçmişten günümüze kadar çeşitli çalışmalar yürütmüş ve yürütmektedir. En son birçok ülkede artan bütçe açıkları, çok uluslu şirketlerin ülke ekonomilerine vergi geliri anlamındaki katkılarının düşük düzeyde kalması, gelişmiş ülke yatırımları içinde vergi cennetlerinin payının giderek artması gibi nedenlerle OECD, matrah aşındırma ve kar aktarımı ile mücadele için 15 maddeden oluşan bir eylem planı hazırlamıştır. Görüldüğü gibi vergi cennetleri ve bunların neden olduğu vergi kayıp ve kaçığı ciddi boyutlardadır. Ancak bu global ölçekli bir sorun olması dolayısıyla çözümünün de global boyutta olması gerekmektedir.

Vergi Cennetleri Nedeniyle Türkiye'nin Tahmini Vergi Kaybı

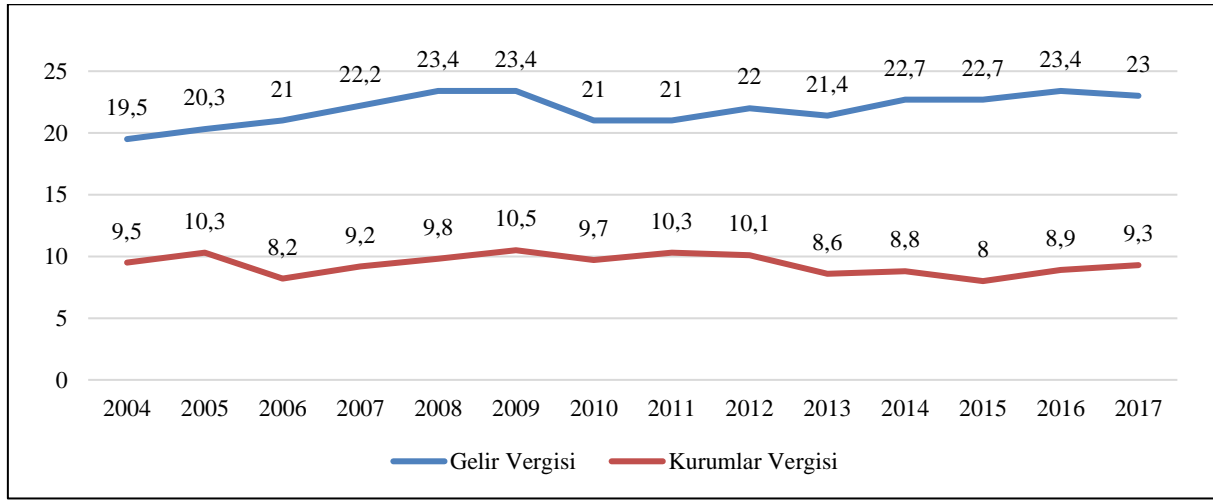
Vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığının hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde hükümet gelirlerini tehdit ettiği ve yaşam standartlarını azalttığı bilinen bir gerçektir. Doğal olarak her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de vergi cennetleri nedeniyle oluşan bir vergi kaybı söz konusudur. Nihayetinde hem kurumlar hem de bireyler gelirlerini vergisel yükümlülüğün minimum olduğu yerlere aktarma çabasında bulunabilmektedirler.

Türkiye'de 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 3/1. maddesinde, tam mükellefiyet adı altında "Kanunun 1 inci maddesinde sayılı kurumlardan kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunanlar gerek Türkiye'de gerekse Türkiye dışında elde ettikleri kazançların tamamı üzerinden vergilendirilir" ifadesi yer almaktadır. Bu doğrultuda kanuni veya iş merkezinden birisi Türkiye'de bulunan kanunda sayılmış kurumların vergi cennetlerinden elde ettikleri gelirleri de tamamıyla vergiye tabi olmaktadır.

KVK'nun 30. maddesinin 7. bendinde, "kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle

Cumhurbaşkanınca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan iş yerleri dahil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın % 30 oranında vergi kesintisi yapılacağı” hüküm altına alınmıştır. Buradaki temel amaç vergi cenneti ülkelere aktarılan tutarların vergilendirilmesini sağlamaktır. Ancak vergi cenneti ile ilgili bu kanun ve hükümler uygulanamamıştır. Bunun nedeni, Türkiye’nin kara para aklama ve vergi kaçırma için sığınak işlevi gören vergi cenneti ülkelerin listesini henüz yayınlamamasından kaynaklanmaktadır (Özkaya, 2014).

Aşağıdaki Grafik 3’te 2004-2017 yılları arasında Türkiye’de gelir ve kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı gösterilmiştir.

Grafik 3: Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_68.xls.htm (09.07.2018)

Türkiye’de 2005 yılına kadar %30 olarak uygulanan kurumlar vergisi oranı 2006 yılından itibaren %20 olarak uygulanmış ve 2017 yılına kadar bu oranda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak grafiğe bakıldığında kurumlar vergisi oranının azaltılmasına rağmen kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payında dikkate değer bir artışın olmadığı, aksine azalış gerçekleştiği görülmektedir. Üstelik %30 oranının uygulandığı 2004 ve 2005 yıllarında kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı sırasıyla %9,5 ve %10,3 iken bu oran 2015 yılında %8’e kadar düşmüştür. 2017 yılında da söz konusu oran 2005 yılındaki oranın altında gerçekleşmiştir. 2004 ve 2005 yıllarında gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı ise sırasıyla %19,5 ve %20,3 iken izleyen yıllarda bu oran yükselmiştir. Kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının en düşük olduğu

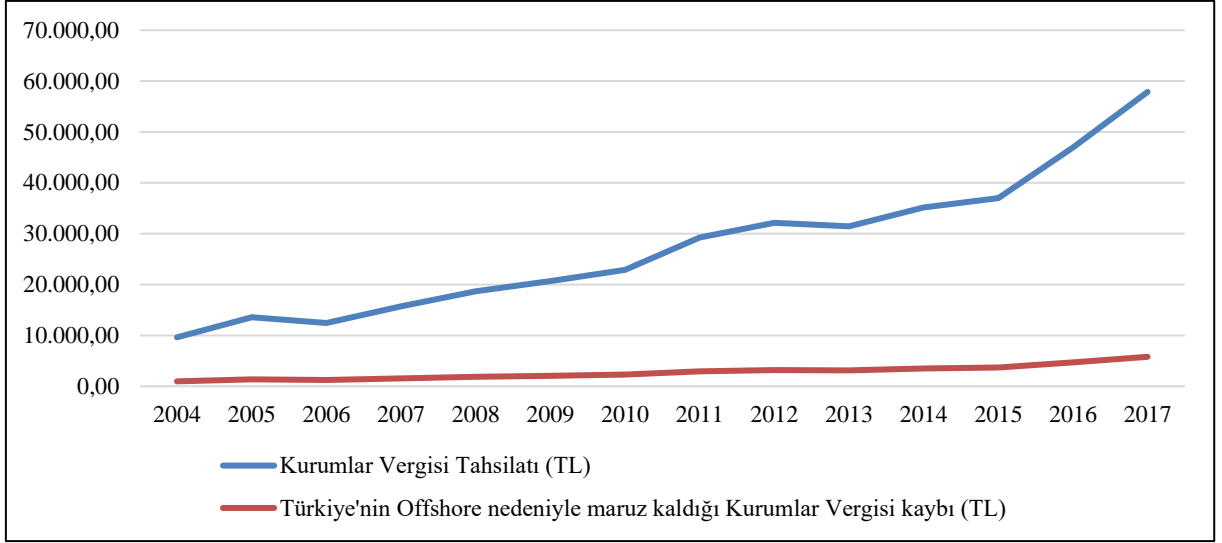
2015 yılında gelir vergisinin payı %22,7 ve izleyen yılda da %23,4'e yükselmiştir. Bu durum kurumlar vergisi payındaki azalışın gelir vergisi payındaki artış ile karşılandığı şeklinde yorumlanabilir.

Kocaman (2016: 51), 2005-2015 yılları arasında kurumlar vergisi oranındaki indirim neticesinde Türkiye'ye yerli ve yabancı sermaye akışının olduğunu, bu dönemde büyük şirketlerin satış gelirlerini ve karlarını 3 ila 5 kat arasında arttırdıklarını, ancak kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının artmadığını ifade etmiştir. Buradan hareketle kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının artmamasının BEPS olarak nitelendirilen "Matrah Aşındırılması ve Kar Aktarımı" ile ilgisi olduğu ifade edilebilir. Özellikle büyük şirketler kendi ülkelerindeki vergisel yükümlülüğün dışında kalmak ya da bu yükümlülüğü azaltmak amacıyla gelir ve karlarını off-shore olarak da nitelendirilen vergi cennetlerine kaydırmaktadırlar.

OECD ve G20 iş birliği ile hazırlanan ve 15 Eylem Planından oluşan raporda OECD, karmaşıklığı ve mevcut veri sınırlamaları dikkate alındığında BEPS'in ekonomik etkileri ile gelir etkilerini ölçmenin oldukça zor olduğunu, ancak BEPS'in varlığının ve etkilerinin gün geçtikçe büyüdüğünü ifade etmiştir. OECD "BEPS ile ilgili verilerin toplanması, analiz edilmesi ve bu yöndeki eylemlerin tespiti için metodolojilerin geliştirilmesi" başlığını içeren Eylem 11'de BEPS'in neden olduğu global gelir kaybını 2014 yılı için 100 milyar ile 240 milyar dolar arasında tahmin etmiş ve bunun global kurumlar vergisi gelirlerinin %4'ü ile %10'unu temsil ettiğini belirtmiştir (OECD, 2015: 17).

OECD'nin Türkiye ve benzer durumdaki ülkelere yönelik olarak yapmış olduğu tespite göre, Türkiye'de kurumlar vergisi kaçığı yılda %4 ile %10 arasında gerçekleşmektedir. Son on yılda Türkiye'nin kurumlar vergisine tabi şirketlerden elde ettiği toplam vergi geliri 296 milyar TL'dir. OECD'nin belirlediği %10 oranı baz olarak alındığında son 10 yılda Türkiye'de yok olan kurumlar vergisinin toplam tutarı 29 milyar TL'ye ulaşmaktadır (Kocaman, 2016: 51).

Aşağıda yer alan ve Türkiye'nin 2004-2017 yılları arasında Off-shore'a kaçan para nedeniyle uğradığı tahmini vergi kaybını gösteren Grafik 4, Kocaman (2016: 51)'dan faydalanılarak oluşturulmuştur.

Grafik 4: Türkiye'nin Off-shore'a Kaçan Para Nedeniyle Uğradığı Tahmini Vergi Kaybı (OECD'nin %10 Baz Oranı ile)

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_68.xls.htm (09.07.2018);

Kocaman, 2016: 51

Vergi cennetleri pek çok ülke için sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle G20 raporlarında küresel finansal krizin nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir (Özkaya, 2014). Dünya liderleri son yıllarda OECD tarafından belirlenen evrensel vergi standartlarını kabul ederek vergi cennetleri ile mücadele etmekte ve gizli finansal merkezleri ortadan kaldırmaya çabalamaktadırlar. Türkiye de vergi kaçırma olanaklarını daraltıcı önlemler almaktadır. Günümüzde Türkiye, diğer birçok ülke ile birlikte kara para aklama ve kayıt dışı ekonomi sorunlarını azalmak için yeni katı yasalar koymak için sıkı bir şekilde çalışmaktadır (Mcpherson, 2013).

Sonuç ve Değerlendirme

Globalleşme ve teknolojik ilerlemeler neticesinde emek ve sermayenin kolaylıkla yer değiştirebilmesi, üretim altyapısının yüksek maliyetli yerlerden düşük maliyetli yerlere taşınabilmesi, birey ve işletmelerin de gelir ve faaliyetlerini vergisel açıdan daha uygun yerlere kaydirmalarını kolaylaştırmıştır. Böylelikle hem bireyler hem de işletmeler vergi yüklerinden kurtulmak ya da en aza indirmek amacıyla vergi cennetlerinden daha yoğun bir şekilde faydalanmaya başlamışlardır. Dolayısıyla globalleşme ve modern teknoloji sayesinde şirketler daha kolay bir şekilde karlarını düşük vergili ülkelere kaydırırken, varlıklı bireyler de gelirlerini off-shore banka hesaplarına transfer edebilmektedir.

Vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı ve sermaye kaçışı global sorunlar olup, etkileri mevcut krizlerin sonucunda daha da belirgin hale gelmiştir. Vergi cennetleri, yurtdışından gelen yatırımları çekme konusunda uzmanlaşmakta, çoğunlukla banka gizliliği, yerleşik olmayanlar

için çok düşük ya da sıfır vergi oranı, diğer yetki alanları ile iş birliğinin olmaması, finansal gizlilik ve serbestleşme gibi özelliklerle anılmaktadırlar. Ancak günümüzde vergi cennetlerinin vergi kayıp ve kaçığına neden olduğu bilinen bir gerçektir. Hükümetler, kazanç ve gelirlerin düşük vergili ülkelere kaydırılması nedeniyle vergi geliri kaybına uğramaktadırlar. Ülkelerin vergi gelirlerinin vergi cennetleri aracılığıyla azaltılması bu ülkelerin kamu finansmanlarını zora sokmaktadır. Dolayısıyla hükümetler vergi cennetlerinin neden olduğu vergi geliri kaybını telafi edebilmek amacıyla vergi oranlarının artırılması, yatırımların azaltılması, daha fazla borçlanma yoluna gidilmesi, daha ziyade düşük gelirli kesimin faydalandığı sosyal yardım programlarının azaltılması, ÖTV ve KDV gibi dolaylı vergilerin artırılması gibi yollara başvurumaktadırlar.

Yakın bir zamanda çok yüksek gelir düzeyine sahip olan bireylerin ve büyük şirketlerin vergi cennetlerinden yararlanarak ödemesi gerekenden daha az vergi ödediği ya da hiç vergi ödemediği “Panama Belgeleri” ile gündeme gelmiştir. Bu belgeler, onlarca farklı ülkeden elde edilen gelirlerin off-shore şirketler aracılığıyla vergilemeden nasıl gizlendiğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Panama Belgeleri, bir bakıma her geçen gün artan gelir eşitsizliğinin de nedenini ortaya koyarak, paravan şirketler aracılığıyla ülke vergi sistemi dışında kalan, gelir kaybına neden olan, ancak diğer taraftan her geçen gün servetine servet katan bir kesimi de gözler önüne sermektedir. Ancak vergi cennetleri aracılığıyla vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığının neden olduğu gelir kaybını tahmin etmek ya da ortaya koymak oldukça zordur. Bununla ilgili birtakım çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, elde edilen rakamlar tahminidir. Ancak yine de söz konusu bu rakamlar, vergi kayıp ve kaçığın boyutunu tahmini de olsa ortaya koymaları açısından büyük önem taşımaktadırlar.

Vergi cennetleri kurumlar vergisi gelirin bağımlılığı daha yüksek olan düşük gelirli ülkeler ile yüksek vergili ülkeler başta olmak üzere birçok ülkenin bütçe gelirlerini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra sermayenin yasal ve yasa dışı aktarımına neden olarak vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığında artışa sebebiyet verebilmekte, mali kontrolü önleyebilmekte, finansal istikrarsızlığa ve mali krizlere neden olabilmektedir. Vergi cennetlerinden faydalanan kesim daha ziyade varlıklı bireyler ve çok uluslu şirketler olduğundan, gelir ve servet küçük bir azınlığın elinde toplanmaktadır.

Sonuç olarak, vergi cennetlerinin sundukları ve hem birey hem de işletmelerin kar ve kazançlarını ya da faaliyetlerini buralara kaydırmalarına neden olan ayrıcalıklı uygulamalarına bir sınır getirilmedikçe ya da son verilmedikçe söz konusu kayıp ve kaçak önlenemeyecek gibi durmaktadır. Çünkü günümüzde globalleşme, uluslararası düzeyde vergi yolsuzluğu ya da vergi

kaçakçılığı ile mücadeledeki mevcut zorlukları daha da artırmaktadır. Bu sorun yalnızca ulusal düzeyde çözülebilecek bir sorun gibi görünmemektedir. Bu doğrultuda ayrı ayrı her bir ulusal ekonomiye de ciddi görevler düşmekle birlikte öncelikli olarak ülkeler arasında hem idari açıdan hem de vergi kanunları açısından iyileştirme yapılabilecek alanların tespit edilmesi ve vergi kayıp ve kaçığının önlenmesi ya da en azından minimum düzeye indirilebilmesi için uluslararası veya uluslar üstü düzeyde iş birliğine gidilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan devletlerin kendi ülkelerindeki şirketlerin, vergi cenneti ülkelerdeki iştiraklerinden elde etmiş oldukları kazançlarını beyan etme yükümlülüğü getirmesi ya da bunu sağlayabilecek çalışmalar yürütmesi vergi cennetleri nedeniyle ortaya çıkan vergi geliri kaybının belirlenmesine katkı sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Arslan, M. O. (2011), "Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk", *Vergi Raporu*, 142, s.41-48.
- Aydın, E. ve Ersin, E. (2009), "Dünyadan Vergi Haberleri", <http://www.vergidegundem.com/files/Dunyadan-June09.pdf> (17.08.2016).
- Bennedsen, M. ve Zeume, S. (2015), "Corporate Tax Havens and Transparency", <https://www.chicagobooth.edu/~media/4EFDF14CFE204FEB88670F9E0438B171.pdf> (12.02.2017).
- Campbell, A. F. (2016), "The Cost of Corporate Tax Avoidance", <https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/04/corporate-tax-avoidance/478293/>, (05.07.2018).
- Clausing, K. A. (2016), "The Effect of Profit Shifting on the Corporate Tax Base in the United States and Beyond", *National Tax Journal*, 69(4), s. 905-934.
- Cobham, A. (2017), "Tax Avoidance and Evasion-The Scale of the Problem", <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2017/11/Tax-dodging-the-scale-of-the-problem-TJN-Briefing.pdf> (20.04.2018).
- Cobham, A. ve Janský, P. (2017), "Global Distribution of Revenue Loss from Tax Avoidance: Re-estimation and Country Results", *WIDER Working Paper*, 55.
- Crivelli, E., Mooij, R.D. ve Keen, M. (2015), "Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries", *IMF Working Paper*, WP/15/118.
- Díaz-Berrio, J. L. E. (2011), "The Fight against Tax Havens and Tax Evasion: Progress since the London G20 Summit and the Challenges Ahead", http://www.fundacionalternativas.org/public/storage/opex_documentos_archivos/e6bf4cecc9006abb8c528869ce93e9e2.pdf, (10.06.2017).
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2018), "Çeşitli Vergi İstatistikleri", http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_68.xls.htm (09.07.2018).
- Gravelle, J. G. (2015), "Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion", *Congressional Research Service*, <https://www.fas.org/sfp/crs/misc/R40623.pdf>, (10.07.2016).
- Hyde, T. (2016), "How Much Tax Revenue are We Losing to Offshore Havens?", <https://www.aeaweb.org/research/how-much-tax-revenue-are-we-losing-offshore> (10.07.2016).

- Jaafar, A. ve Thornton, J. (2015), "Tax Havens and Effective Tax Rates: An Analysis of Private versus Public European Firms", *The International Journal of Accounting*, 50, s.435-457.
- Jones, C., Temouri, Y. ve Cobham, A. (2018), "Tax Haven Networks and the Role of the Big 4 Accountancy Firms", *Journal of World Business*, 53, s.177-193.
- Kocaman, Y. (2016), "Offshore'un Dayanılmaz Hafifliği", *Derin Ekonomi*, 12, 48-56.
- Kurumlar Vergisi Kanunu (5520 Sayılı Kanun), (2006), Resmi Gazete.
- Mcperson, C. (2013), "Turkey's Battle Against Tax Havens", <https://www.albawaba.com/business/turkeys-battle-against-tax-havens-505064>, (09.07.2018).
- OECD (1998), Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue, OECD, Committee on Fiscal Affairs, *OECD Publishing*, http://www.uniset.ca/microstates/oecd_44430243.pdf (11.02.2017).
- OECD (2001), The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report, *OECD Publishing*, <https://www.oecd.org/ctp/harmful/2664450.pdf> (10.06.2017).
- OECD (2013), "Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting", *OECD Publishing*, <https://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf> (11.02.2017).
- OECD (2015), "OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project: 2015 Final Reports", <http://www.oecd.org/ctp/beps-frequently-asked-questions.pdf> (09.07.2018).
- OECD (2016), "List of Unco-operative Tax Havens", <http://www.oecd.org/countries/monaco/listofunco-operativetaxhavens.htm> (05.07.2017).
- Oxfam (2000), "Tax Havens: Releasing the Hidden Billions for Poverty Eradication", *Oxfam GB Policy Paper*, http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/oxfam_paper_-_final_version__06_00.pdf (05.07.2017).
- Oxfam (2016), "The Hidden Billions: How Tax Havens Impact Lives at Home and Abroad", Oxfam Research Reports, <https://www.oxfam.org.au/wp-content/uploads/2016/06/OXF003-Tax-Havens-Report-FA2-WEB.pdf> (05.07.2017).
- Öz, S. (2005), *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, No.21, Ankara.
- Özkaya, M. (2014), "Turkey: Tax Haven and Legislation in Turkey", <http://www.mondaq.com/turkey/x/284480/offshore+financial+centres/Tax+Havens+And+Legislation+In+Turkey>, (09.07.2018).
- Öztürk, S. ve Ülger, Ö. (2016), "Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), s.237-254.
- Robertson, J. (2017), "First Tax Havens Blacklist Published by EU", <https://www.bbc.com/news/business-42237315> (11.07.2017).
- Shaikh, A. R. (2016), "Tax Havens as Vehicles for Tax Evasion and/or Laundering the Proceeds of Crime", <https://www.linkedin.com/pulse/tax-havens-vehicles-evasion-andor-laundering-proceeds-shaikh> (05.04.2017).
- SOMO (2008), "The Global Problem of Tax Havens: The Case of the Netherlands", *SOMO Paper*, <https://www.somo.nl/the-global-problem-of-tax-havens-the-case-of-the-netherlands-update/> (01.07.2017).
- Tax Justice Network (2017a), "New Estimates Reveal the Extent of Tax Avoidance by Multinationals", <https://www.taxjustice.net/2017/03/22/new-estimates-tax-avoidance-multinationals/> (12.03.2017).
- Tax Justice Network (2017b), "Inequality & Tax Havens", <http://www.taxjustice.net/topics/inequality-democracy/inequality-tax-havens/> (12.03.2017).

- Tax Justice Network (2017c), “TJN Profit Shifting Tax Loss Estimates”, <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1r7jdXvQ1NaGjUukH1afniE3xvTyCu7NC8BZWZjkkQk/edit#gid=389779094> (12.03.2017).
- Tobin, G. ve Walsh, K. (2013), “What Makes a Country a Tax Haven? An Assessment of International Standards Shows Why Ireland Is Not a Tax Haven”, *The Economic and Social Review*, 44(3), s.401-424.
- TEİD (2016), “Panama’dan Mektup Var: Paravan Şirketlerin Karanlık Yüzü”, *Türkiye Etik ve İhbar Derneği*, 6.
- Yılmaz, L. ve Keskin, A. (2016), “Panama Belgeleri Üzerinden Ekonomik Sistem Tartışmaları”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü, SDE Bakış*, 2.
- Zucman, G. (2014), “Taxing across Borders: Tracking Personal Wealth and Corporate Profits”, *Journal of Economic Perspectives*, 28(4), s.121-148.
- Zucman, G. (2015), *Vergi Cennetleri: Ulusların Gizli Zenginliği*, (Çev. Y. Özden Charles), Yordam Kitap, İstanbul.
- Weichenrieder, A. J. ve Xu, F. (2015), “Are Tax Havens Good? Mplications of the Crackdown on Secrecy”, http://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/Business_Taxation/Events/conferences/2015/Doctoral_mtg_2015/xu-paper.pdf (01.07.2016).